

ISSN: 2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

ҲУҚУҚИЙ, ИЖТИМОИЙ, ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖУРНАЛ

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN 2181-9416
Doi Journal 10.26739/2181-9416

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ

6 СОН, 4 ЖИЛД

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 6, ВЫПУСК 4

LAWYER HERALD

VOLUME 6, ISSUE 4

TOSHKENT-2024

Мундарижа

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ҲУҚУҚ. МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ. МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ

- 1. СУФИЕВА Дилафруз Улугбековна**
ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ КОРРУПЦИИ В КАЧЕСТВЕ ОСНОВНОГО НАПРАВЛЕНИЯ
ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРЛАМЕНТАРИЕВ..... 8
- 2. АДИЛКАРИЕВА Феруза Ходжимуратовна**
КОНСТИТУЦИЯВИЙ СУД ВАКОЛАТЛАРИНИНГ КЕНГАЙИШИ – ЗАМОНАВИЙ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАР МАҲСУЛИ 15

ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ

- 3. МАСАДИКОВ Шерзодбек Махмудович**
СУДЕБНАЯ ПРАКТИКА ПО ПРИЗНАНИЮ И ИСПОЛНЕНИЮ ИНОСТРАННЫХ
АРБИТРАЖНЫХ РЕШЕНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 21
- 4. ТОШЕВ Зафар Бобокулович**
МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИНГ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ ВА
КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ 28
- 5. DENQANOV Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li**
TRANSCHEGARAVIY ELEKTRON TIJORATDA ISTEMOLCHILAR HUQUQLARI 34
- 6. TOSHKANOV Nurbek Bahriddinovich**
INTELLEKTUAL MULK OBYEKTLARIGA BO'LGAN HUQUQLARNI USTAV JAMG'ARMASIGA
ULUSH SIFATIDA KIRITISH: BUNI QANDAY AMALGA OSHIRISH MUMKIN?..... 40

СУД ҲОКИМИЯТИ. ПРОКУРОР НАЗОРАТИ. ҲУҚУҚНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ФАОЛИЯТИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

- 7. НАБИРАЕВ Акмал Исматуллаевич**
АГРАР ВА ОЗИҚ-ОВҚАТ СОҲАСИДА ҚОНУНЧИЛИК ИЖРОСИ УСТИДАН
НАЗОРАТИНИ АМАЛГА ОШИРИШДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ РОЛИ... 48

ЖИНОЯТ ҲУҚУҚИ, ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШ. КРИМИНОЛОГИЯ. ЖИНОЯТ-ИЖРОИЯ ҲУҚУҚИ

- 8. ОТАЖОНОВ Аброржон Анварович**
СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТ: ЖИНОИЙ ЖАВОБГАРЛИК ВА ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАРТИБГА
СОЛИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 54
- 9. АЛИМОВ Гайбулла Алимович**
ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ЖАМОАТ ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ
ЖАРАЁНИДА ФУҚАРОЛАРНИНГ ҲУҚУҚ ЭРКИНЛИКЛАРИНИ ЧЕКЛАШНИНГ
КОНСТИТУЦИЯВИЙ ВА ҚОНУНИЙ АСОСЛАРИ 70

10. МИРЗАТИЛЛАЕВ Умид ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР МАСАЛАЛАРИ БЎЙИЧА ИНСПЕКТОР-ПСИХОЛОГЛАР ФАОЛИЯТИ ТУШУНЧАСИ ВА АҲАМИЯТИ.....	78
---	----

ХАЛҚАРО ҲУҚУҚ ВА ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ

11. ГАФУРОВА Нозимахон Эльдаровна АНАЛИЗ СОДЕРЖАНИЯ И ОСНОВНЫХ ПРИНЦИПОВ ПРАВА НА ЗДОРОВЬЕ В СИСТЕМЕ МЕЖДУНАРОДНОГО ПРАВА ПРАВ ЧЕЛОВЕКА.....	85
12. USMANOVA Surayyo ANALYSES OF DEVELOPING COUNTRIES ON TOURISM SERVICES REGULATION UNDER THE GATS	96
13. БАБАЕВА Иродахон ОБЗОР И КЛАССИФИКАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОКУМЕНТОВ ПО ИЗМЕНЕНИЮ КЛИМАТА.....	105
14. АКБАРОВ Саидакбар ХАЛҚАРО ҲУҚУҚДА ҲАРБИЙ ЖИНОЯТЛАРНИНГ БЕЛГИЛАРИ.....	117

ҲУҚУҚ, ИННОВАЦИЯ ВА ТЕХНОЛОГИЯЛАР

15. МЕЛИЕВ Худоёр Хуррамович ДАВЛАТ ХИЗМАТЛАРИ СОҲАСИДА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИ ҚЎЛЛАШНИНГ КОРРУПЦИЯНИ ОЛДИНИ ОЛИШГА АҲАМИЯТИ	125
---	-----

ЮРИСТ АХБОРОТНОМАСИ ВЕСТНИК ЮРИСТА LAWYER HERALD

ТОШЕВ Зафар Бобокулович

Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги
Судьялар олий мактаби таянч докторанти (PhD)

МУАЛЛИФЛИК ҲУҚУҚИНИНГ ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ ВА КОНСТИТУЦИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ

For citation (иктибос келтириш учун, для цитирования): ТОШЕВ З.Б. Муаллифлик ҳуқуқининг инсон ҳуқуқлари тизимидаги ўрни ва конституциявий-ҳуқуқий асослари // Юрист ахборотномаси – Вестник юриста – Lawyer herald. № 6 (2024) Б. 28-33.

 6 (2024) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9416-2024-6-4>

АННОТАЦИЯ

Мақолада муаллифлик ҳуқуқининг инсон ҳуқуқларига оид халқаро шартномаларда акс эттирилиши, муаллифлик ҳуқуқига оид халқаро шартномалардан ўрин олиши, инсон ҳуқуқлари тизимидаги ўрни, хорижий давлатлар Конституцияларида мустаҳкамланиши, конституциявий-ҳуқуқий нормаларнинг миллий қонунчиликни ривожлантиришдаги аҳамияти, Ўзбекистон Республикаси Конституциясида бадиий ижод эркинлигининг норма сифатида киритилиши зарурияти, шунингдек ушбу соҳада олимларнинг қарашлари асосида чиқарилган хулосалар баён этилган.

Калит сўзлар: Муаллифлик ҳуқуқи, интеллектуал мулк, инсон ҳуқуқлари, норма, Конституция, халқаро шартнома, конституциявий-ҳуқуқий Ҳимоя, конституциявий ҳуқуқ.

ТОШЕВ Зафар

Базовый докторант (PhD) Высшей школы судей
при Высшем судебном совете Республики Узбекистан

РОЛЬ АВТОРСКОГО ПРАВА В СИСТЕМЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И КОНСТИТУЦИОННО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается отражение авторского права в международных договорах по правам человека, а также его место в международных соглашениях в области авторского права. Обсуждается роль авторского права в системе прав человека и его закрепление в Конституциях зарубежных стран. Анализируется значение конституционно-правовых норм для развития национального законодательства, а также необходимость включения в Конституцию Республики Узбекистан положения о свободе художественного творчества. В заключение представлены выводы, основанные на мнениях ученых в данной области.

Ключевые слова: Авторское право, интеллектуальная собственность, права человека, норма, Конституция, международный договор, конституционно-правовая защита, конституционное право.

CONSTITUTIONAL AND LEGAL BASIS AND THE ROLE OF COPYRIGHT IN THE SYSTEM OF HUMAN RIGHTS

ANNOTATION

The article provides for the reflection of copyright in international treaties on human rights, the place of copyright in international treaties in the field of copyright, the role of copyright in the human rights system, its consolidation in the Constitutions of foreign countries, the importance of constitutional and legal norms in the development of national legislation, the need to include freedom of artistic creativity in the Constitution of the Republic of Uzbekistan as a norm, as well as conclusions based on the views of scientists in this area.

Keywords: Copyright, intellectual property, human rights, norm, Constitution, international treaty, constitutional and legal protection, constitutional law.

Йигирманчи асрнинг ўрталарига келиб урушлардан чарчаган инсоният башарият ривожининг кафолати сифатида муаллифлар ва улар яратадиган ихтиро ҳамда асарларга тараққиётнинг кейинги ривожланиш омили сифатида қарай бошлади. Шунга кўра, интеллектуал мулк объектларини яратиш ва унинг самарали ҳуқуқий ҳимоясини таъминлаш мамлакатнинг иқтисодий, технологик ва маънавий тараққиётини белгилаб берувчи омил ҳисобланади. Бежизга, давлат раҳбари “Интеллектуал мулк ҳимоясини мустаҳкамлай олсак, бу учинчи Ренессансга ишончли пойдевор бўлади”, деган фикрни ўртага ташламаган эди [1].

XX-асрнинг ўрталарига келиб, интеллектуал мулк ҳуқуқи, хусусан муаллифлик ҳуқуқларига дунёда инсоннинг энг асосий ҳуқуқлари сифатида қарала бошланди. БМТ томонидан 1948 йил 10 декабрда қабул қилинган “Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси”нинг 27-моддасида “ҳар бир инсон жамиятнинг маданий ҳаётида эркин иштирок этишга, санъатдан баҳраманд бўлишга, илмий тараққиётда иштирок этиш ва унинг самараларидан фойдаланиш ҳуқуқига эга” деб мустаҳкамлаб қўйилди [2].

Муаллифлик ҳуқуқининг қонунчилик асосларини кучайтириш ва унинг жамият ҳаётидаги аҳамиятини янада эътироф этиш, инсониятнинг маданий соҳа ва илмий тараққиётдаги ўрнини белгилаш мақсадида БМТ томонидан 1966 йил 19 декабрда “Иқтисодий, ижтимоий ва маданий ҳуқуқлар тўғрисида”ги Халқаро Пакт қабул қилинди ва ушбу ҳужжатда ҳам муаллифлик ҳуқуқлари мустаҳкамланди.

Бундан ташқари, муаллифлик ҳуқуқи соҳасида дунёда “Адабий ва бадий асарларни муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Берн конвенцияси (1886 йил 9 сентябрь), “Фонограмма ишлаб чиқарувчиларнинг манфаатларини уларнинг фонограммалари ноқонуний такрорланишидан муҳофаза қилиш тўғрисида”ги конвенция (Женева, 1971 йил 29 октябрь), “Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг муаллифлик ҳуқуқи бўйича шартномаси” (Женева, 1996 йил 20 декабрь), “Бутунжаҳон интеллектуал мулк ташкилотининг ижролар ва фонограммалар бўйича шартномаси”нинг (Женева, 1996 йил 20 декабрь) ва “Ижрочилар, фонограмма ишлаб чиқарувчилар ва эфир орқали узатувчи ташкилотлар ҳуқуқларини муҳофаза қилиш тўғрисида”ги Рим конвенцияси (1961 йил 26 октябрь) ва бошқа қатор халқаро-ҳуқуқий шартномалар қабул қилинган.

Юқоридаги ҳужжатларга демократия ва иқтисодий ўсиш йўлини танлаган давлатларнинг аъзо бўлишлари натижасида муаллифлик ҳуқуқи давлатларнинг қонунларида ўз аксини топишни бошлади. Муаллифлик ҳуқуқи маданият ва ҳуқуқ соҳалари ўртасидаги боғлиқлик зонасида жойлашган. Шу сабабли ҳам муаллифлик ҳуқуқи мураккаб соҳалиги ва у турли хил манфаатларни ҳимоя қилиши мумкинлиги

билан инсон ҳуқуқлари тизимида ўзининг алоҳида ўрнига эга. Шунга кўра муаллифлик ҳуқуқини фақатгина фуқаролик-ҳуқуқий воситалари билан ҳимоя қилиш етарли бўлмай қолди.

Муаллифлик ҳуқуқи инсон ҳуқуқлари тизимида инсоннинг фундаментал ҳуқуқлари сирасига киради. Муаллифлик ҳуқуқи конституциявий ҳуқуқ доирасида ҳам амалда бўлади. XX-асрнинг ўрталарида муаллифлик ҳуқуқлари Конституциявий ҳуқуқ тизимида ўз аксини топа бошлагани сабабли ҳам уни ҳимоя қилиш механизмлари бевосита дунёда соҳалараро ўрганишни талаб этмоқда.

Бугунги кунда муаллифлик ҳуқуқига оид норма ва қоидалар жаҳоннинг кўплаб ривожланган давлатлари Конституцияларида ўз аксини топган. Масалан, Россия Федерацияси Конституциясининг 44-моддасига кўра ҳар бир инсонга адабий, бадий, илмий-техникавий ва бошқа ижодкорлик ва ўқитиш шакллари эркинлиги кафолатланган, шунингдек, интеллектуал мулк қонун билан ҳимояланганлиги кўрсатилган [3]. Бундан кўриниб турибдики, ҳар бир шахс ўз қобилиятига кўра муаллиф сифатида асар яратиш, ушбу асарларга нисбатан мутлақ ҳуқуқларга эга эканлиги Конституция даражасида кафолатланади ва муҳофазаланади.

“Россия Федерациясида муаллифлик ҳуқуқининг конституциявий-ҳуқуқий режими” мавзусида илмий тадқиқот олиб борган олим Ю.Мишиннинг фикрига кўра, муаллифлик ҳуқуқларининг 60 йилдан ортиқ давр мобайнида фақатгина давлат манфаатларига мутаносиб равишда қабул қилинган қонун ҳужжатлари асосида муҳофаза қилиниши ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга эга бўлган энг долзарб муаммолардан бири бўлиб келган. Хусусан, ҳозирги Россия Конституциясининг иқтисодий, мулк ва меҳнатга янгича қарашлар асосида кафолат кучайгани, айниқса унинг 44-моддасида интеллектуал мулк тан олиниб, уни асосий қонун даражасида ҳимояга олинганини алоҳида таъкидлаш лозим. Бу интеллектуал мулкни фақат махсус ҳуқуқ соҳаси даражасида, балки конституциявий ҳуқуқнинг марказига кўтарди. Бугун интеллектуал мулкнинг махсус ҳуқуқий асослари ҳақида гапиришнинг ўзи етарли эмас, балки унинг конституциявий-ҳуқуқий асослари ва конституциявий-ҳуқуқий режими, айниқса, муаллифлик ҳуқуқи муҳокама қилиниши зарур [4].

Германия Федератив Республикасида муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш Конституция билан кафолатланган. Конституциянинг 1-моддаси муаллифнинг номоддий манфаатларини ҳимоя қилади (инсон қадр-қимматини ҳимоя қилиш), 14-моддаси эса инсоннинг моддий манфаатлари (мулк ҳуқуқининг кафолатлари) билан муҳофаза қилинганлиги келтириб ўтилган [5].

Германияда интеллектуал мулк ҳуқуқини конституциявий тартибда кўриб чиқишда немис олимлари асосий нормалар сифатида Асосий қонуннинг 14-моддасини қўллайдилар. Германия Федератив Конституциявий суди бир неча бор мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш нормаларини интеллектуал мулк ҳуқуқи билан боғлаб қарорлар қабул қилишган [6].

Украина Конституциясининг 54-моддасида муаллифлик ҳуқуқларининг конституциявий асослари, инсоннинг интеллектуал фаолиятига бўлган ҳуқуқлари теран ёритилган. Унга кўра, фуқароларга адабиёт, санъат, илмий-техникавий эркинлик, ижодкорлик, интеллектуал мулкни ҳимоя қилиш, муаллифлик ҳуқуқлари, ахлоқий ва интеллектуал мулкнинг турли тоифалари билан боғлиқ ҳолда юзага келадиган моддий манфаатлар кафолатланган. Шунингдек, Конституциянинг 2-қисмида “ҳар бир фуқаро ўзининг интеллектуал, ижодий фаолияти натижаларига эгалик қилиши ва ҳеч ким унинг розилигисиз улардан фойдаланиши ёки тарқатиши мумкин эмаслиги мустақамланган [7].

АҚШда муаллифлик ҳуқуқи “Муаллифлик ҳуқуқи тўғрисида”ги қонун (1976 йил) билан тартибга солинади. Ушбу қонунга асос сифатида АҚШ Конституциясининг Конгрессга муаллифлик ҳуқуқи банди деб номланувчи 1-модда, 8-бўлим, 8-банди асосида муаллифлик ҳуқуқи қонунини яратиш ваколатини

бериши сабаб бўлган. АҚШ Конституциясининг 8-бандига мувофиқ Конгресс қуйидаги ҳуқуқларга эга: “Муаллифлар ва ихтирочиларнинг ўз асарлари ва кашфиётларидаги мулкӣ ҳуқуқларини маълум муддатга ҳимоя қилиш орқали фан ва фойдали санъатнинг ривожланиши рағбатлантирилади” [8].

Дунёдаги энг кўҳна Конституциялардан ҳисобланган АҚШ Конституциясининг 8-бўлими 8-хатбошида АҚШ Конгрессини илм-фанни ва фойдали ҳунарларнинг ривожланишига ёрдам бериш муаллифлар ва ихтирочиларга уларнинг ёзган асарлари ва кашфиётлари учун мутлақ ҳуқуқларни бириктириш белгилаб қўйилган [9].

К.Муррайнинг таъкидлашича, “Интеллектуал мулкни, хусусан муаллифлик ҳуқуқи ва патент ҳуқуқининг ҳуқуқӣ муҳофазасини таъминлашнинг энг оригинал ва илк намунаси сифатида АҚШ Конституциясини кўриш мумкин. Чунки, интеллектуал мулк ҳали қонунларда акс этмасидан, яъни ушбу тушунчага эътибор берилмасидан олдин, уни муҳофаза қилишнинг Конституциявий-ҳуқуқӣ асослари АҚШ Конституциясида ўрнатилган эди” [10].

Арманистон Республикаси Конституциясининг 43-моддасида ҳам ижод эркинлиги, хусусан муаллифлик ҳуқуқларига алоҳида эътибор қаратилган бўлиб, унда қуйидагилар ўз аксини топган: “ҳар бир инсон адабий, бадий ва илмий-техникавий ижод эркинлигига эга” [11].

Корея Республикасида муаллифлик ҳуқуқлари мамлакат Конституциясининг 22-моддаси билан муҳофазага олинган бўлиб, унга кўра барча фуқаролар илмий ва бадий ижод эркинлиги ҳуқуқига эга. Шунингдек, муаллифлар, ихтирочилар, олимлар ва рассомларнинг ҳуқуқлари қонун билан ҳимоя қилиниши белгилаб қўйилган [12].

Хитой Халқ Республикаси Конституциясининг 47-моддасига кўра фуқаролар илмий ва бадий ижод эркинлиги ва бошқа маданий ҳуқуқларга эгалиги, давлат илмий-тадқиқот ва бадий ижодни ривожлантиришни қонун ҳужжатларига мувофиқ рағбатлантириши белгиланган [13].

Интеллектуал мулк, хусусан муаллифлик ҳуқуқи бугунги кунда миллий иқтисодиётни ривожлантиришда ва илмий-техник тараққиёт натижаларини турли соҳаларга жорий этишда муҳим аҳамият касб этмоқда. Интеллектуал мулкни ривожлантирмасдан туриб янги жамиятга ўтиш мумкин эмас. Интеллектуал мулкни ҳуқуқӣ тартибга солишга оид муаммоларни ўз вақтида аниқлаш ва ҳал қилиш, айниқса муаллиқлик ҳуқуқларини Конституция ва соҳа қонунлари даражасида ҳимоясини таъминлаш, халқаро стандартларга мос ҳуқуқӣ базани шукллантириш орқали амалга оширилиши мумкин. Интеллектуал мулк, муаллифлик ҳуқуқининг ҳуқуқӣ асосларини белгилашда асосий қонун - Конституция доимо етакчи роль ўйнайди. Қуйида келтирилган жадвал ва унга киритилган маълумотлар бунга мисолд бўлади.

Дунё Конституцияларида “Интеллектуал мулк ҳуқуқи” нормасининг мавжудлиги:

Давлат	Модда	Давлат	Модда	Давлат	Модда
Озарбайжон	30,94	Ангола	42	Буркино Фасо	28
Боливия	30,41,42, 100,381	Венесуэла	98	Вьетнам	62
Грузия	23	Доминикан Республикаси	52	Миср	69
Киргизистон	49	Кения	40, 2112, 2405,2691	Колумбия	61,50
Конго	46	Косова	46	Мадагаскар	26
Мозамбик	94	Молдова	33	Мьянма	372
Никарагуа	125	БАА	121	Янги Папуа Гвиния	290
Парагвай	110	Перу	29	Россия	44, 71

Сальвадор	103	Эквадор	322, 4222	Словакия	43
Словения	60	Судан	23	Тожикистон	40
Шаркий Тимор	60	Тунис	41	Уганда	189
Украина	54	Филиппин	XIV	Чили	19

2023 йилга қадар муаллифлик ҳуқуқи соҳасидаги асосий бўшлиқлардан бири муаллифлик ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган конституциявий-ҳуқуқий асосларнинг давлатимиз Конституциясида етарлича ўз аксини топмаганлиги эди. Конституциявий ислоҳотлар натижасида Конституциямизнинг 42-моддасига қўшимча ўзгартиришлар киритилди. Унга кўра, “ҳар кимга илмий, техникавий ва бадиий ижод эркинлиги, маданият ютуқларидан фойдаланиш ҳуқуқи кафолатларига “бадиий ижод” атамасининг қўшилиши орқали инсоннинг муаллифлик ҳуқуқи янада мустаҳкамланди.

Ўзбекистонда 2023 йил 30 апрелда ўтказилган референдум натижасида қабул қилинган янги таҳрирдаги Конституциянинг 53-моддасида бевосита муаллифлик ҳуқуқлари, шунингдек интеллектуал мулк объектлари давлат муҳофазасида эканлигини белгиловчи норма ўрнатилди. Хусусан, ҳар кимга илмий, техникавий ва бадиий ижод эркинлиги, маданият ютуқларидан фойдаланиш ҳуқуқи кафолатланади. Интеллектуал мулк қонун билан муҳофаза қилинади. Давлат жамиятнинг маданий, илмий ва техникавий ривожланиши ҳақида ғамхўрлик қилади, деб белгилаб қўйилди [14].

Ушбу норманинг Асосий қонунда ўрнатилиши муаллифларнинг ҳуқуқлари конституциявий ҳуқуқ доирасида муҳофаза этилишини таъминлашга қаратилган конституциявий-сиёсий қадамгина бўлмай, балки муаллифлик ҳуқуқлари инсон ҳуқуқлари доирасида замонавий талабларидан келиб чиққан ҳолда ҳимоя қилиниши кераклиги, бунда бутун жамият ва давлат ушбу соҳа учун маъсул эканлиги белгилаб берилди.

Конституциянинг 53-моддаси 2-қисмида интеллектуал мулк қонун билан муҳофаза қилинишининг белгилаб қўйилгани қонунчиликдаги катта қадам бўлди [14]. Бу дегани, ҳозирда ва келажакда интеллектуал мулк объектлари ҳар доим қонун билан муҳофаза қилиниши ва давлатнинг ушбу соҳага оид қонунчилиги интеллектуал мулк объектларини яратувчи субъектлар ҳуқуқларини, муаллифлик ҳуқуқларини поймол этмаслиги ва уларнинг ҳуқуқлари ҳар доим устувор ҳарактерга эга бўлишини белгилаб берди.

Шундай қилиб, муаллифлик ҳуқуқини конституциявий-ҳуқуқий ҳимоя қилиш интеллектуал мулкни ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий асосларини яратиш ва мустаҳкамлашга, давлатнинг халқаро мажбуриятларини бажаришга, халқаро доирада имиджини мустаҳкамлашга, маданият, фан ва иқтисодиёт ривожига ҳисса қўшишда асосий ўрин тутади. Муаллифлик ҳуқуқлари инсоннинг олий кадриятлари сифатида эътироф этилган давлат иқтисодий барқарорликка эришади, ташқи ҳар қандай сиёсий-иқтисодий хуружларга қарши кучли иммунитетга эга бўлади, фуқароларнинг фаровон ҳаёт кечиришлари учун асос бўлиб хизмат қилади.

Хулосасифатидашуни таъкидлаш керакки, муаллифлик ҳуқуқларига инсон ҳуқуқлари ва конституциявий ҳуқуқ доирасида қаралмас экан, унинг фақатгина фуқаролик ҳуқуқи тизимида ўрганилиши ва муаллифлик ҳуқуқларига иккиламчи ҳуқуқлар сифатида баҳо берилиши натижасида давлат ва жамиятнинг келгуси равнақини белгилаб олиш имконияти чекланади. Зеро, давлатнинг ва фуқароларнинг иқтисодий барқарорлигини, илмий ва техникавий инновацион ютуқларнинг кафолатини, давлатнинг халқаро имиджини, маънавий ва маданий кадриятларнинг мустаҳкамланишини таъминлайдиган ҳуқуқ тармоғи ҳисобланган муаллифлик ҳуқуқларига нисбатан ёндашувлар ўзгаришини замон талаб этмоқда. Муаллифлик ҳуқуқларини конституциявий ҳуқуқнинг предмети сифатида эътироф этиш, уни соҳалараро ўрганиш ва ҳимоя қилиш механизмларини

такомиллаштириш бевосита Конституция ва қонунларнинг талабидир.

Иқтибослар/Сноски/References:

1. Мирзиёев Ш.М. 2020 йил 12 октябрдаги интеллектуал мулк объектларини муҳофаза қилиш масалаларига бағишланган видеоселектордаги мазрузаси. -URL: <https://president.uz/uz/lists/view/3887> (мурожаат қилинган сана: 18.10.2024).

2. Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси. -URL: <https://constitution.uz/uz/pages/humanRights> (мурожаат қилинган сана: 18.10.2024).

3. Конституция Российской Федерации. -URL: <http://www.constitution.ru/> (мурожаат қилинган сана: 20.10.2024).

4. Мишин Ю.Д. Конституционно-правовой режим авторского права в Российской Федерации. Автореферат диссерт. кандидат. юрид. наук. –М.: 2002. -С.12.

5. Конституция Германии. -URL: https://www.1000dokumente.de/?c=dokument_de&dokument=0014_gru&object=translation&l=ru (мурожаат қилинган сана: 12.10.2024).

6. Lang Th. Immaterialgüterrechtliche Lizenzierung und Kartellrechtliche Verhaltenskontrolle. – Frankfurt a.M., 2009. – S.13. / <https://www.peterlang.com/document/1106707> (мурожаат қилинган сана: 24.10.2024).

7. Конституция Украины. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj -URL: [/https://legalns.com/download/books/cons/ukraine.pdf](https://legalns.com/download/books/cons/ukraine.pdf) (мурожаат қилинган сана: 22.10.2024).

8. Конституция Соединенных Штатов Америки. -URL: <https://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm> (мурожаат қилинган сана: 26.10.2024).

9. Лялкина У.А., Кирянова А.А., Кружилис В.С. Конституционные основы и свобода творчества. Журнал Научный лидер. Выпуск 1 (151) январь, 2024.

10 Murray K. Constitutional patent law: Principles and institutions // Nebraska law review. – Lincoln, 2015. -Vol. 93. -N 4. -P.902. -URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=2807&context=nlr> (мурожаат қилинган сана: 25.10.2024).

11. Конституция Республики Армения. -URL: <https://www.president.am/ru/constitution-2015> (мурожаат қилинган сана: 26.10.2024).

12. The Constitution of the Republic of Korea. -URL: <https://www.wipo.int/wipolex/ru/legislation/details/7145> (мурожаат қилинган сана: 25.10.2024).

13. Гайкова К.А. Сравнительный анализ правовой защиты биометрических персональных данных в зарубежном законодательстве. Юридические науки. Теория и история права, конституционное право. Выпуск 27 (97). -С.55. -URL: https://chinalaw.center/constitutional_law/china_constitution_revised_2018_russian/ (мурожаат қилинган сана: 26.10.2024).

14. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -URL: <https://lex.uz/docs/-6445145> (мурожаат қилинган сана: 22.10.2024).